

การใช้กิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา

Using Lesson Learned Activity by GalamaSutra of Higher Education Learners

วิชัย วงษ์ใหญ่¹ และ มารุต พัทผล²

Wichai Wongyai¹ Marut Patphol²

สาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Curriculum Research and Development Program, Graduate School, Srinakharinwirot University

Corresponding author, E – mail: marutp@swu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการถอดบทเรียน (After Action Review) ตามหลักกาลามสูตรที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการวิจัยคือผู้เรียนระดับปริญญาเอกสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร และสาขาการบริหารการศึกษา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2553 จำนวน 20 คน ดำเนินการวิจัยโดยให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการถอดบทเรียนทุกครั้งเมื่อเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอนตลอดภาคการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ แบบการถอดบทเรียน และแบบรายงานตนเองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้ อันเกิดมาจากการทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตร ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า การใช้กิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรทำให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ 5 ด้าน ดังนี้ 1) มีสติและสมาธิอยู่กับกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ทบทวนบทเรียนและสรุปสาระสำคัญ 3) การศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์ และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

คำสำคัญ: การถอดบทเรียน, กาลามสูตร

Abstract

This research objectives were to study the effects of using lesson learned (After Action Review) by GalamaSutra of higher education students. The participants were 20 people of doctoral students in curriculum research and development program and educational administration program in second semester of academic year 2553. The participants were take the lesson learned of the completion of the course throughout the semester. Tools used for data collection include 1) observation learning behavior form 2) lesson learned form and 3) self – report on what they have learned form. The data were analyzed by content analysis. The results showed that using the lesson learned by the GalamaSutra were developed learning outcomes in 5 areas: 1) concentration on learning activities 2) review and summary the lesson 3) self – learning 4) analysis synthesis and critical thinking and 5) sharing knowledge.

Keywords: Lesson Learned, GalamaSutra

บทนำ

ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและมีความสลับซับซ้อนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งความรู้ต่างๆ เกิดขึ้นอย่างมากมายและรวดเร็วซึ่งส่งผลต่อระบบการเรียนรู้ของผู้เรียนที่จะต้องปรับเปลี่ยนจากการเรียนรู้ที่มีลักษณะแยกส่วนเป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงมากขึ้น อันจะทำให้ผู้เรียนมีกระบวนการเรียนรู้ และการคิดที่กว้างไกล ปรชญาการอุดมศึกษาไทยมุ่งผลิตบัณฑิต ให้มีคุณลักษณะที่สำคัญหลายประการ โดยที่หนึ่งในนั้นคือการมีความสนใจใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถโต้ตอบโดยแสดงเหตุผลเป็นที่ยอมรับได้ รู้และเข้าใจ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้ได้คำตอบที่มีเหตุผล

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาได้ประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 ซึ่งมีจุดเน้นสำคัญคือผลการเรียนรู้ 5 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม 2) ด้านความรู้ 3) ด้านทักษะทางปัญญา 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ [3, 4] จากปรชญาการอุดมศึกษาและกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาที่กล่าวมาจะเห็นว่าให้ความสำคัญกับผลการเรียนรู้ (learning outcomes) ของผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนการสอนต้องตอบสนองผลการเรียนรู้ที่กำหนดไว้เป็นมาตรฐานที่สามารถเทียบเคียงกันได้

การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีมีหลายวิธี การถอดบทเรียน (After Action Review: AAR) เป็นวิธีการหนึ่งที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์หลังการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติหรือการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น [5, 6, 8, 10] นอกจากนี้การถอดบทเรียนยังเป็นการให้ข้อมูลป้อนกลับอย่างเป็นระบบต่อคณะทำงานเกี่ยวกับผลการปฏิบัติกิจกรรมที่ดำเนินการแล้วเป็นการกระตุ้นให้คณะทำงานเกิดความตื่นตัวและมีความรู้สึกร่วมกัน (involve) อยู่กับงาน เป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่มของนักวิชาชีพต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยเน้นผลการปฏิบัติว่าเป็นไปตาม “สิ่งที่คาดหวัง” อย่างไร ให้ผู้ปฏิบัติได้รู้จักบทบทตนเอง การจับประเด็นความรู้ที่เกิดขึ้นสั้นๆ ภายหลังการทำการกิจกรรมของกลุ่มรวมทั้งบทบท และสะท้อนบทเรียนเพื่อนำไปสู่การวางแผนต่อไป [2,7]

อย่างไรก็ตามวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบไทย คือการเชื่อเพราะเป็นครูอาจารย์ กล่าวคือ เมื่อได้เรียนอะไรจากบุคคลที่เป็นครูอาจารย์ของตนเองจะมีแนวโน้มที่จะเชื่อในสิ่งที่ครูอาจารย์สอนโดยปราศจากการคิดวิเคราะห์ใคร่ครวญหาเหตุผล ก่อนที่จะปลงใจเชื่อ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ขาดการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และขาดเหตุผลประกอบการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ขาดปัญญา และเป็นการเรียนรู้เพื่อให้ความรู้เหมือนกับสิ่งที่อาจารย์รู้ ไม่สามารถนำไปเชื่อมโยงและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ได้

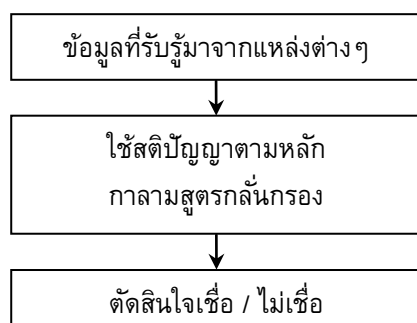
หลักกาลามสูตร (GalamaSutra) เป็นหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ที่ไม่ให้เชื่อถือสิ่งใดอย่างมกมาย มีหลักการอยู่ ๑๐ ประการ เรียกว่า “กาลามสูตร” คือ พระสูตรที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่ชาวกาลามะ เป็นหลักแห่งความเชื่อที่พระพุทธองค์ทรงวางไว้ให้แก่พุทธศาสนิกชน ไม่ให้เชื่อสิ่งใดๆ อย่างมกมายโดยไม่ใช้ปัญญาพิจารณาให้เห็นจริงถึงคุณโทษหรือดีไม่ดีก่อนเชื่อ มีอยู่ ๑๐ ประการ ดังนี้ [1]

๑. อย่าเชื่อโดยฟังตามกันมา
๒. อย่าเชื่อโดยถือว่าเป็นที่ทำสืบทอดกันมา
๓. อย่าเชื่อโดยถือว่าเป็นคำล่ำลือ
๔. อย่าเชื่อโดยอ้างตำรา
๕. อย่าเชื่อโดยนึกเอาเอง
๖. อย่าเชื่อโดยคาดคะเน
๗. อย่าเชื่อโดยการตรึกตรองตามเหตุผล
๘. อย่าเชื่อโดยเห็นว่าถูกต้องตามความเชื่อของตน

๙. อย่าเชื่อโดยเห็นว่าผู้พูดมีความน่าเชื่อถือ

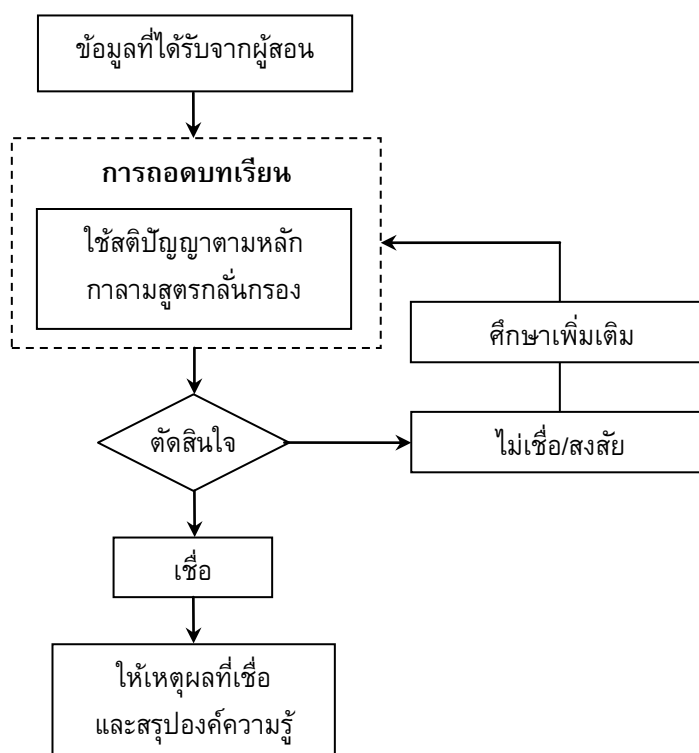
๑๐. อย่าเชื่อโดยถือว่าเป็นครู อาจารย์ ของตน

การใช้กาลามสูตรเป็นสิ่งที่ช่วยกลั่นกรองข้อมูลที่ได้รับมาจากแหล่งต่างๆ ที่ได้รับมาโดยใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองตามหลักกาลามสูตรก่อนปลงใจเชื่อในสิ่งนั้น แสดงเป็นแผนภาพดังรูปต่อไปนี้

รูปที่ 1 การใช้สติปัญญาตามหลักกาลามสูตรกลั่นกรองข้อมูลที่ได้รับมาจากแหล่งต่างๆ

เมื่อนำการถอดบทเรียนมาบูรณาการกับหลักกาลามสูตรแล้วจะทำให้การทำกิจกรรมการถอดบทเรียนมีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้แบบไทยมากขึ้น เพราะได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ใช้วิจารณญาณประกอบการตัดสินใจ ในการที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อในสิ่งที่ได้เรียนจากผู้สอน การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด จะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น [1, 5, 6, 7, 8, 10] สรุปเป็นแผนภาพได้ดังรูปต่อไปนี้

รูปที่ 2 การบูรณาการการถอดบทเรียนกับหลักกาลามสูตร

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่น่าสนใจว่า ถ้าผู้เรียนได้ทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรแล้วผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผลมาจากการได้ใช้กระบวนการคิดกลั่นกรอง ใคร่ครวญ ตรวจสอบสิ่งต่างๆ อย่างรอบคอบแล้วจะเกิดผลการเรียนรู้เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการใช้กิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรที่มีต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มเป้าหมายของการวิจัย

ผู้เรียนระดับปริญญาเอกสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร และสาขาการบริหารการศึกษา จำนวน 20 คน

ตัวแปรที่ศึกษา

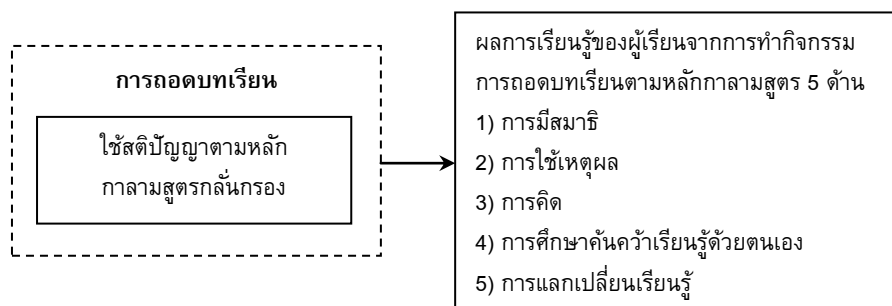
ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตร 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีสมาธิ 2) การใช้เหตุผล 3) การคิด 4) การศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2553

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาผลการใช้กิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรที่มีต่อผลการเรียนรู้ (learning outcomes) ของผู้เรียน 5 ด้าน ได้แก่ การมีสมาธิ การใช้เหตุผล การคิด และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ดังรูปต่อไปนี้

รูปที่ 3 กรอบแนวคิดของการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผลที่เกิดจากการทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรของการวิจัยในครั้งนี้มี 3 ชนิด ได้แก่ 1) แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนชนิดไม่มีโครงสร้าง 2) แบบการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรชนิดมีโครงสร้าง 3) แบบรายงานตนเองการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตร ซึ่งผ่านกระบวนการตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญและทดลองใช้ก่อนที่จะนำมาใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมาย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธี ได้แก่ 1) การให้ผู้เรียนทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตร โดยใช้แบบการถอดบทเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ภายหลังเสร็จสิ้นการจัดการเรียนการสอนแต่ละครั้ง ตลอดภาคการศึกษา 2) การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน และ 3) การให้ผู้เรียนรายงานตนเองเกี่ยวกับสิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรเมื่อสิ้นภาคการศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ของข้อมูลการถอดบทเรียน การสังเกตพฤติกรรมและการเขียนรายงานตนเอง โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลสามเส้า (triangulation) มุ่งตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากทั้ง 3 แหล่ง และวิธีการตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัยทั้งสองคนร่วมกันพิจารณา ซึ่งผลจากการตรวจสอบ พบว่าข้อมูลมีความถูกต้องและเชื่อถือได้
2. จัดเตรียมข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ ประกอบด้วย ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ ข้อมูลจากการถอดบทเรียน และข้อมูลจากรายงานตนเองของผู้เรียน
3. ให้รหัส(Coding)และจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Category) โดยการวิเคราะห์จากคำหลัก(keywords)ซึ่งผู้วิจัยจัดได้ 5 หมวดหมู่ ได้แก่ 1) การมีสติและสมาธิอยู่กับกิจกรรมการเรียนรู้ 2) การทบทวนบทเรียนและสรุปสาระสำคัญ 3) การศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิเคราะห์ และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้
4. จัดทำข้อสรุปชั่วคราวและการตัดทอนข้อมูล (Memoing Data Reduction) โดยการเขียนข้อสรุปผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตร 5 ด้าน และตัดข้อมูลที่ไม่สามารถนำมาสร้างข้อสรุปชั่วคราวได้ออกไป
5. วิเคราะห์เชื่อมโยงข้อสรุปทั้ง 5 ด้าน โดยการทำผังมโนทัศน์ (Mapping) แสดงการเรียนรู้ที่เกิดจากการทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตร
6. พิสูจน์ข้อสรุปโดยการให้ผู้เรียนระดับปริญญาเอกสาขาการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรอีก 12 คนที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมายทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรเช่นเดียวกับผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยเพื่อยืนยันข้อสรุป

ผลการวิจัย

จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การวิเคราะห์การถอดบทเรียน และการรายงานตนเอง พบว่า ผู้เรียนตั้งใจและจดจ่ออยู่กับกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ไม่มีการนำกิจกรรมอื่นมาทำในชั้นเรียน นอกจากนี้ผู้เรียนหลายคนได้รายงานตนเองสอดคล้องกันว่าต้องมีสติและสมาธิในการเรียน เพราะจะต้องถอดบทเรียน และทำให้ต้องคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดวิเคราะห์ ใช้เหตุผลทบทวนบทเรียนและสรุปสาระสำคัญ รวมทั้งต้องศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นอีกด้วย ดังตัวอย่างการถอดบทเรียนและการรายงานตนเองดังต่อไปนี้

“กิจกรรมการถอดบทเรียนเหมาะสำหรับการเรียนรู้ในยุคปฏิรูปการศึกษารอบสองเป็นอย่างยิ่ง ... บทบาทของผู้เรียนเปลี่ยนไป จะต้องเรียนรู้พร้อมๆ กับการฝึกทักษะการคิด ฝึกการจับประเด็นของเนื้อหาสาระในแต่ละครั้ง ต้องพยายามทำความเข้าใจบทเรียน ต้องมีสมาธิในการเรียน ต้องสามารถคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์บทเรียนในแต่ละครั้ง”

“กิจกรรมการถอดบทเรียนทำให้ผู้เรียนได้รับทักษะในการ สังเคราะห์ และการสรุปสาระสำคัญของบทเรียน”

“การที่ผู้สอนมอบหมายให้ถอดบทเรียนทุกครั้ง ทำให้ข้าพเจ้าได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคคลอื่นมากมาย”

“การถอดบทเรียนเป็นกระบวนการที่ทำให้เราได้รวบรวม ประมวลความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปในแต่ละครั้งนั้นเราได้เรียนรู้อะไรบ้าง เป็นการสรุปภาพรวมของการเรียนรู้ในครั้งนั้น และที่สำคัญมันยังเป็นตัวบอกให้เราทราบว่าในการเรียนแต่ละครั้งนั้นมีสิ่งใดบ้างที่เรายังคลุมเครือต้องแสวงหาความรู้เพิ่มเติมเติมสิ่งที่ขาดหายไป โดยส่วนตัวแล้วชอบมากค่ะ”

“คำถามส่วนใหญ่เป็นการถามเรื่อง ความเชื่อและความถูกต้องขององค์ความรู้ที่ได้รับ ข้าพเจ้าเชื่อว่าอาจารย์ต้องการให้เรารู้จักไตร่ตรองในองค์ความรู้ที่ได้รับและหากจะเชื่ออะไรก็ต้องมีเหตุของความเชื่อนั้นๆ สิ่งที่ได้ฝึกฝนนี้ ทำให้ข้าพเจ้าเกิดวิจรรย์ญาณ ในการเชื่อมากขึ้น การทำเช่นนี้ทำให้เราไม่ประมาท และก่อนจะตอบว่า “เชื่อ” หรือ “ไม่เชื่อ” ย่อมมีเหตุผลเสมอ”

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การถอดบทเรียนและการรายงานตนเองของผู้เรียน ผู้วิจัยพบว่า การใช้กิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตร ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีสติและสมาธิอยู่กับกิจกรรมการเรียนรู้ 2) การใช้เหตุผลทบทวนบทเรียนและสรุปสาระสำคัญ 3) ศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจรรย์ญาณ และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สรุปและอภิปรายผล

การใช้กิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตร ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) การมีสติและสมาธิอยู่กับกิจกรรมการเรียนรู้ 2) การใช้เหตุผลทบทวนบทเรียนและสรุปสาระสำคัญ 3) ศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจรรย์ญาณ และ 5) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ซึ่งผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายดังนี้

ผลการวิจัยที่พบว่า การทำกิจกรรมการถอดบทเรียนทำให้ผู้เรียนมีสติและสมาธิอยู่กับกิจกรรมการเรียนรู้ มีการใช้เหตุผลทบทวนบทเรียน สรุปสาระสำคัญ ศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเองได้คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจรรย์ญาณ ตลอดเวลาเพื่อให้อาจสามารถตัดสินใจเชื่อหรือไม่เชื่อบนพื้นฐานของข้อมูล และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นั้นมีสาเหตุเนื่องมาจากการถอดบทเรียนที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีลักษณะพิเศษต่างจากการถอดบทเรียนโดยทั่วไป กล่าวคือผู้วิจัยได้บูรณาการหลักกาลามสูตรเข้ากับการถอดบทเรียนด้วย ซึ่งหลักกาลามสูตรนั้นสอนไม่ให้เชื่อสิ่งใดๆ ก่อนที่จะคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล ตลอดจนมีข้อมูลสารสนเทศหรือข้อเท็จจริงรอบด้านสนับสนุน แล้วจึงตัดสินใจที่จะเชื่อหรือไม่เชื่อ ด้วยเหตุนี้การถอดบทเรียนในการวิจัยครั้งนี้จึงทำให้เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ ไตร่ตรองสิ่งที่ได้รับจากผู้สอนบนพื้นฐานของเหตุและผล หลักวิชาการ ข้อเท็จจริงจากผลการวิจัยต่างๆ ตลอดจนเอกสารตำราที่ตนเองได้ศึกษามา ว่ามีเหตุผลที่เชื่อถือได้มากน้อยเพียงใด ผู้เรียนได้ใช้ความคิดของตนเองใคร่ครวญสิ่งที่ตนเองได้เรียนรู้และปฏิบัติ ซึ่งการถอดบทเรียนเป็นการกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดความตื่นตัวและมีความรู้สึกผูกพันอยู่กับงานเป็นกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในกลุ่ม ผู้ปฏิบัติได้รู้จักทบทวนตนเอง การจับประเด็นความรู้ที่เกิดขึ้นสั้นๆ ภายหลังการทำกิจกรรม และเป็นวิธีการหนึ่งที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ความรู้และประสบการณ์หลังการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ นำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาการปฏิบัติหรือการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น [1, 5, 6, 7, 8, 10]

ผลการวิจัยที่พบว่า การทำกิจกรรมการถอดบทเรียนทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้นั้นเป็นสิ่งที่น่าสนใจ เพราะการถอดบทเรียนจะทำให้เกิดการตกตะกอน การเรียนรู้หรือความรู้ที่ฝังลึก (deep knowledge) ส่งผลทำให้มีความมั่นใจในการเรียนรู้ และมีประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้จึงเกิดความรู้เพิ่มพูนขึ้น มีความคิดที่หลากหลาย ได้เรียนรู้วิถีชีวิตของบุคคลอื่นในประเด็นเดียวกัน ทำให้เปิดใจกว้างและ

รับฟังบุคคลอื่นมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการประเมินตนเองไปในตัวด้วย เพราะผู้เรียนจะทราบว่สิ่งทีเพื่อน แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันนั้น ตนเองมีความคิดรวบยอด (main concept) ที่ถูกต้องชัดเจนหรือไม่ สุดท้ายจะนำไปสู่ การศึกษาค้นคว้าและเรียนรู้ด้วยตนเอง (self - learning) เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง นับว่าเป็นคุณลักษณะ ของบุคคลแห่งการเรียนรู้ และการมีความคิดรวบยอดนี้จะเป็นพื้นฐานของการคิดระดับสูงขึ้นไปดังที่ Sousa (2005) ได้ระบุว่าการมีความคิดรวบยอดจะพัฒนาไปสู่การคิดในระดับการประยุกต์ใช้ (apply) การวิเคราะห์ (analyze) การประเมิน (evaluation) และสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ (create) หรือที่เรียกว่าการคิดที่ซับซ้อน (complexity) [9]

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เกิดจากการทำกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลัก กาลามสูตรทั้ง 5 ด้าน มีความสอดคล้องกับมาตรฐานผลการเรียนรู้ ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา แห่งชาติ ทั้ง 5 ด้าน กล่าวคือ ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ และด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศ อีกทั้งยังสอดคล้องกับปรัชญาการอุดมศึกษาไทยที่มุ่งผลิตบัณฑิตให้มีคุณลักษณะที่สำคัญหลายประการ หนึ่งในนั้นคือ การมีความสนใจใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เรียนรู้ตลอดชีวิต สามารถโต้ตอบโดยแสดงเหตุผลเป็นที่ยอมรับ ได้ รู้และเข้าใจ รวมทั้งสามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้ได้คำตอบที่มีเหตุผล [3, 4]

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. อาจารย์ผู้สอนควรนำกิจกรรมการถอดบทเรียน ตามหลักกาลามสูตรไปปรับใช้กับรายวิชาอื่น เมื่อเสร็จสิ้นการจัด การเรียนการสอนในแต่ละครั้ง
2. อาจารย์ผู้สอนควรจัดให้มีกิจกรรมการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรอย่างต่อเนื่อง และนำผลการ ถอดบทเรียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันเพื่อพัฒนาความคิดรวบยอด กระบวนการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ของผู้เรียน
3. กิจกรรมการถอดบทเรียนเป็นแนวทางให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นข้อมูล ส่วนหนึ่งที่จะรายงานคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยขยายผลเกี่ยวกับการถอดบทเรียนตามหลักกาลามสูตรไปสู่ผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท
2. ควรมีการวิจัยศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการถอดบทเรียนที่มีต่อผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามกรอบ มาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ

บรรณานุกรม

- [1] พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒๐ พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๒ อังคุตตรนิกาย เอก-ทุก-ติกนิบาต เกสปุตตสูตร (กาลามสูตร). พระไตรปิฎกฉบับสยามรัฐ. [ออนไลน์]
- [2] วิชัย วงษ์ใหญ่. 2553. เอกสารประกอบการสอน รายวิชาทฤษฎีและหลักการพัฒนาหลักสูตร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- [3] สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552. กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และแนวทางการปฏิบัติ เอกสารแนบท้ายประกาศคณะกรรมการการอุดมศึกษา เรื่อง แนวทาง การปฏิบัติตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

- [4] สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. 2552. รายงานการประชุมสัมมนาปรัชญาการอุดมศึกษาไทย.
กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.
- [5] อุดม พัวสกุล. 2552. **After Action Review: AAR** การทบทวนหลังการปฏิบัติงาน. กรุงเทพฯ: เพชรเกษม
พรินติ้งกรุ๊ป จำกัด.
- [6] DeGosky, Micheal T. (2005). **Improving After Action Review (AAR) Practice**. New York: Guidance
Group, Inc.
- [7] Meliza L. Larry and other. (2011). "After Action Review in Simulation-Based Training." Florida:
NATO OTAN Organization.
- [8] Mission-Centered Solutions. (2008). The After Action Review. Colorado: Mission-Centered Solutions,
Inc.
- [9] Sousa, A. David. (2005). **How the Brain Learns**. 3rd. California: Corwin Press.
- [10] United State Agency International Development. (2006). **After Action Review: Technical Guidance**.
Pennsylvania: United State Agency International Development.